

**1961 TARİHLİ «AİLE HUKUKUNA İLİŞKİN HÜKÜMLERİN
DEĞİŞTİRİLMESİ VE BİRLEŞTİRİLMESİ HAKKINDA
KANUN» LA (FamRAendG.) ALMAN EVLAT EDİNME
HUKUKUNA GETİRİLEN YENİLİKLER**

Doç. Dr. Ergun ÖZSUNAY

I. Giriş :

1) Evlât edinme müessesesinin mahiyet ve görevi hakkındaki görüşler son on yıllarda esaslı bir şekilde değişmiştir. Önceleri, evlât edinenin çocuk ihtiyacının giderilmesine ve aile geleneğinin yürütülmesine hizmet eden bu müessese, bugünün modern aile hukukunda, temelini çocuğun sevgi, korunma, yardım ve yetiştirilmesi ihtiyaçlarının tatmininde bulmaktadır. Bu sebepten de evlât edinme müessesesi, yardıma ve korunmaya muhtaç çocuklar bakımından bugün en önde gelen bir müessesedir (1).

2) Son on yıllarda, toplumsal etkenlerin ve modern görüşlerin baskısı sonucunda, çeşitli ülkelerde, evlât edinme hukuku önemli değişim ve yenilemelere uğradığı halde (2); Alman Medenî Kanunu

(1) Neuhaus, Europaeisches Familienrecht? (Vom Deutschen zum Europaeischen Recht, Band II, s. 425-426). Ayrıca, Meyer - Wiesner, s. 1 vd.; Heinisch, s. 7 vd.; Ataay, § 2 I, § 4 I 4.

(2) Fransız hukukunda, CCfr. in evlât edinmeye ilişkin hükümleri çeşitli tarihlerde değiştirilmiş ve yenilenmiştir. Müessesenin yenilenmesi bakımından özellikle 19/6/1923; 29/7/1939; 23.12.1958 ve 21.12.1960 tarihli mevzuat önemlidir (Bak. Boschan, s. 152 vd.; Ancel, s. 182 vd.; Heinisch, s. 8). Avusturya hukukunda da, ilk önce 1914 tarihli bir tüzükle önemsiz değişikliklere uğrayan ABGB'nin evlât edinmeye ilişkin hükümleri, 17/2/1960 tarihli bir Bundesgesetz ile köklü bir şekilde değiştirilmiş ve yenilenmiştir (Bak. Das Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch, herausgegeben von Dr. H. Kapfer, 27. Auflage, Wien, 1963; Boschan, s. 330 vd.). Da-

(BGB), yeni toplumsal ihtiyaçları karşılayamayacak derecede eskimiş bulunuyordu (3). Savaş sonrasında parçalanmış aile ve toplum münasebetleri içinde modası geçmiş hükümleri değiştirmek ve Alman hukukunu yeni şartlara uydurmak artık sadece bir arzu değil, fakat bir zaruret olarak ortaya çıkmaktaydı. BGB'nin evlât edinmeye ilişkin hükümlerinde 1896'dan bu yana ufak tefek yenilemeler yapılmışsa da, esas yapıda önemli bir değişiklik olmamıştı. Doktrinin büyük çaba ve desteğine rağmen, genel olarak aile hukukunu ve özellikle de evlât edinme hukukunu yenilemek gayesini güden tasarılar daima bir yerde çıkmaza giriyor ve bir türlü kanunlaşmak fırsatını bulamıyorlardı.

3) Evlât edinme müessesesi bakımından, Alman kanun koyucusunun reform çalışmaları şöyle bir seyir göstermekteydi:

İlk olarak, 1933 ve 1938 tarihli kanunlarla (4), sadece usule ait bazı değişiklikler sağlanabilmişti. Arkadan, 19/4/1939 tarihli kanun

nimarka'da da, 1923 tarihli eski evlât edinme hukuku, 1956 tarihli yeni bir mevzuatla değiştirilmiş ve modern görüşlerin ışığında yeni bir düzenlemeye tabi tutulmuştur (Bak. Marcus, RabelsZ. 22 (1957), s. 512-524 ve JZ, 1957, s. 113-116. Ayrıca Boschan, s. 54 vd.). Aynı reform zarureti **Hollanda'da** da kendisini göstermiş ve 26/1/1956 tarihli «Adoptiewet» le evlât edinme hukuku yenilenmiştir. (Bak. Heinisch, s. 8). Evlât edinme hukukunda reform zarureti Anglo-Amerikan hukukunda da ortaya çıktığından, **İngiltere'de** ilk defa 1926 yılında düzenlenen bu müessese 1950'de (Adoption of Children Act) ve 1958'de (Adoption Act) yeni bir düzene tabi tutulmuştur. (Bak. Frank, s. 56 vd.; Boschan, s. 184 vd.) **Birleşik Devletlerde** de, muhtelif State'ler tarafından ayrı ayrı düzenlenmiş bulunan evlât edinme hukukunun, 1953 yılında tekşekil bir kanun haline getirildiği görülmektedir. Yeni görüşleri yansıtan 28/8/1953 tarihli «Uniform Adoption Act» bugün sadece bir kaç State tarafından benimsenmiştir (Bak. Heinisch, s. 8).

(3) Alman evlât edinme hukukunda reform ihtiyacı ve çözümleri hakkında daha geniş bilgi için bak. Heinisch, s. 7; Meyer-Wiesner, s. 1 vd.

(4) 1933 tarihli kanun «Gesetz gegen Missbraeuche bei der Eheschliessung und der Annahme an Kindes Statt» adını taşımaktadır. Bu kanun, 1961 tarihli FamRAendG.'le (Art. 9 I, Abs. 2, Nr. 1) yürürlükten kaldırılmıştır. «Gesetz über die Aenderung und Ergaenzung familienrechtlicher Vorschriften und über die Rechtsstellung der Staatenlosen» adını taşıyan 12/4/1938 tarihli kanun ise, Nasyonal Sosyalist rejimin ırkçı gayelerini gerçekleştirmek için çıkarılmıştı. Kısaca, FamRAendG. (1938) adıyla anılan bu kanun, savaştan sonra, ilk olarak 1948 yılında İngiliz işgal bölgesinde; sonradan, 1961 tarihli FamRAendG.'le de (Art. 9 I, Abs. 2, Nr. 9), bütün Federal Almanya'da yürürlükten kaldırılmıştır.

çıkarılmış ve bu kanunla, evlât edinmeye ilişkin bazı aksaklıkların giderilmesine çalışılmıştır (5).

Daha sonra, evlât edinmenin kolaylaştırılması hakkında 8/8/1950 tarihli *Erleichterungsgesetz*'le bazı değişiklikler yapılmış, ancak bütün bu çabalara rağmen, evlât edinme müessesesi, BGB'deki esas yapısından fazla bir şey kaybetmemiştir (6).

4) Aile hukukunun ve bu arada, evlât edinme müessesesinin yenilenmesi gayesiyle hazırlanan muhtelif hükümet tasarıları ise bir noktada çıkmaza giriyorlardı. Nitekim, kanunlaşamayan 1929 tarihli tasarıdan sonra, 1952, 1955 ve 1958 tarihli hükümet tasarıları da (7) kanunlaşmak fırsatını bulamadılar. Nihayet, doktrinin ve yasa organının sabırlı ve titiz çalışmaları sonucunda, 1959 tarihli hükümet tasarısı uzun çekişmelerden sonra 11/8/1961'de *Familienrechtsaenderungsgesetz* adı ile kanunlaştırıldı (8). 1/1/1962'de yürürlüğe giren bu mevzuatla, Alman aile hukukunun bir çok müesseseleri yanında, evlât edinme hukuku da, savaş sonrasının yeni toplumsal ihtiyaçlarına ve yeni doktrinal eğilimlere uygun olacak şekilde değiştirilmiş ve yenilenmiş oluyordu (8a).

(5) «Gesetz über die Vermittlung der Annahme an Kindes Statt» adını taşıyan bu kanun, 1940 ve 1941'de iki Durchführungsverordnung ile tamamlanmışsa da, diğer bazı hususların düzenlenmesi gayesiyle, bu konuda 29/3/1951'de başka bir kanun daha çıkarılmıştır.

(6) «Gesetz zur Erleichterung der Annahme and Kindes Statt» adını taşıyan bu kanunun yürürlük süresi, ilk olarak 31/12/1960 tarihine; daha sonra da, 31/12/1961 tarihine kadar uzatılmıştır (Bak. Soergel/Siebert, § 1745 a, Bem. 1.).

(7) 1952 tarihli tasarı şu başlığı taşımaktaydı: «Regierungs Entwurf eines Gesetzes über die Gleichberechtigung von Mann und Frau auf dem Gebiete des bürgerlichen Rechts und über die Wiederherstellung der Rechtseinheit auf dem Gebiete des Familienrechts» (= Familienrechtsgesetz, 1952). 1955 ve 1958 tarihli tasarılar ise kısaca Familienrechtsaenderungsgesetz adıyla anılmakta, fakat şu başlığı taşımaktaydılar: «Regierungs Entwurf eines Gesetzes zur Vereinheitlichung und Aenderung familienrechtlicher Vorschriften».

(8) Bu kanunun asl başlığı şudur: Gesetz zur Vereinheitlichung und Aenderung familienrechtlicher Vorschriften (= Aile hukukuna ilişkin hükümlerin değiştirilmesi ve birleştirilmesi hakkında kanun).

(8 a) Şakir Berki'nin «Alman, İsviçre ve Türk Medenî Kanunlarında Evlât Edinme» (Ankara, 1962) adlı eserinde, Alman hukukuna ilişkin açıklamalar, gerek FamRAendG.'ten önceki tasarılar; gerekse FamRAendG. ile getirilen değişiklik ve yenilikler gözetilmeksizin yapıldığından, yürürlükteki Alman hukuku bakımından okuyucunun çok dikkatli olması gerekir.

5) Bu yenileme, BGB'nin evlât edinmeyi düzenleyen §§ 1741 - 1772 hükümlerinden bazılarının yeniden kaleme alınarak değiştirilmesi, yeni ek - paragraflar konularak mevcut hükümlerin tamamlanması ve evlât edinmeye ilişkin diğer mevzuatın da, reform gayesini gerçekleştirecek şekilde düzenlenmesiyle sağlanabilmiştir.

Bu denemede, Alman evlât edinme hukukunun ana çizgilerine kısaca temas edilecek ve BGB'den (§§. 1741 - 1772) başka, yürürlükteki diğer mevzuat ve mukayeseli hukukun çözümleri gözönünde tutularak, 1961 tarihli FamRAendG'in evlât edinme müessesesine getirdiği yenilikler üzerinde durulacaktır.

II. Evlât edinmenin şartları bakımından FamRAendG'in getirdiği yenilikler :

A) Aslî şartlar

1 — Evlât edinen bakımından

a) Çocuksuz olma şartı

İsviçre/Türk hukuklarında olduğu gibi (ZGB 264; MK. 253/c.1), Alman hukukunda da, evlât edinme imkânı prensip itibarile evlilik içi füruu bulunmayan kimselere tanınmıştır (BGB § 1741) (9). Bu hükmü sevk etmekle, Alman kanun-koyucusu da, evlilik içi çocukların korunması gayesini gütmektedir. Alman hukukunda, sadece evlilik içi çocuklar değil, fakat hükümsüz bir evlenme içinde doğan ve evlilik içi çocuklara benzetilen çocukların mevcudiyeti de, evlât edinmeye engeldir. Buna karşı, bir evlâtlığın mevcudiyeti ise, ikincil bir çocuğun evlât edinilmesine mani değildir (BGB § 1743) (10).

FamRAendG'le yeniden kaleme alınan § 1745 uyarınca evlât edinenin çocuksuzluk şartından kurtarılması mümkündür. Bu şarttan kurtarılma imkânı ilk defa, 8/8/1950 tarihli *Erleichterungsgesetz* (=Evlât Edinmenin Kolaylaştırılması Hakkında Kanun) ile tanınmıştı. Bu kanunla, savaş esnasında ve savaştan sonra anasız baba-sız kalan çocuklarla, mültecilerin ve işgâl askerlerinin evlilik dışı çocuklarının bir aileye bağlanması istenmekteydi. Yürürlük süresi muhtelif defalar uuzatılan bu hükümlerin yerini bugün FamRA-

(9) Meyer - Wiesner, s. 94 vd.; Lehmann, § 33 II 1 a; Soergel/Siebert, § 1741, Bem. 1.

(10) Soergel/Siebert, § 1743, Bem. 3.

endG'le BGB'ye eklenen § 1745 a hükmü almıştır (11). Bu hükme göre, şayet evlât edinenin evlilik içi fûruunun mevcudiyeti, evlâtlık bakımından bir tehlike doğurmuyorsa ve evlât edinme de, evlât edinenin evlilik içi fûruunun menfaatleri bakımından mahzurlu olmayacaksa, evlât edinen «çocuksuzluk şartı» ndan kurtarılmasını isteyebilir. Bu durumda mahkeme (Amtsgericht) takdir yetkisine dayanarak hüküm verir. Taraflar arasındaki malvarlığına ilişkin menfaatler, çocuksuzluk şartından kurtarılma hususunda bir kriter teşkil etmemektedir (12).

b) Asgarî yaş şartı

Evlât edinme için, çocuksuzluk şartı yanında, ayrıca evlât edinenin en az 35 yaşında olması ve tam muamele ehliyetini haiz bulunması lâzımdır. FamRAendG'le (Art. 1, Nr. 1) yeniden kaleme alınan § 1744 hükmüyle, evlât edinenin yaşı 50 den 35'e indirilmiştir (12a). Bu durum mukayeseli hukuk bakımından realis tbir çözüm teşkil etmektedir. Kanunkoyucunun, evlât edinme yaşını indirmesi, modern aile hukukunun yeni eğilimlerine uygun olduğu gibi, aile hukuklarının yakınlaştırılması ve müstakbel bir «Avrupa aile hukuku»nun yaratılması çabaları yönünden de isabetlidir (13).

FamRAendG.'le yeniden kaleme alınan § 1745 uyarınca, asgarî yaş şartından da kurtulmak mümkündür. Evlât edinenin yapacağı bir talep üzerine, yetkili mahkeme, önemli sebepler mevcut bulunmadığı takdirde, onu asgarî yaş şartından kurtarabilir (14). Özellikle evlât edinen, eşinin çocuğunu evlât edinmek istediğinde, asgarî yaş şartından kurtarılmasına karar verilebilir. Bu

(11) **Soergel/Siebert**, § 1745 a, Bem. 1; **Massfeller**, § 1745 a.

(12) **Palandt/Lauterbach**, § 1745 a, Bem. 2.

(12 a) BGB § 1744'ün eski metninde açıkça «50 yaş» şartından bahsedildiği halde, bu paragrafı Almanca metniyle eserine geçiren **Şakir Berki'nin**, s. 6'da evlât edinenin en az 40 yaşını doldurmuş olmasından söz etmesi ve s. 7'de de, çeşitli yerlerde tekrarlamalar yapması yanlış ve yanıltıcıdır.

(13) Nitekim evlât edinme yaşı **İngiltere'de** 25; **Fransa, İsviçre ve Türkiye'de** 40; **Avusturya'da** erkekler için 30, kadınlar için 27 olarak tesbit olunmuştur. Bak. **Soergel/Siebert**, § 1744, Bem. 1. İngiliz hukuku için: **Frank**, s. 56 vd.; İsviçre hukuku için: **Egger**, Art. 264, N. 7; **Hegnauer**, Art. 264 N. 13 vd. Türk hukuku için: **Ataay**, § 6 I 2; **Velidedeoğlu**, § 47 III 1 a; **Tekinay**, s. 383/384.

(14) **Soergel/Siebert**, § 1745, Bem. 3 vd.; § 1745 b, Bem. 2; **Palandt/Lauterbach**, § 1745 b, Bem. 1-2.

imkân, FamRAendG'le (Art. 1, Nr. 19), BGB'ye eklenen § 1745 b hükmüyle getirilmiştir.

Yeni Alman evlât edinme hukuku, İsviçre/Türk hukuklarından farklı olarak (ZGB 264; MK 253), evlâtlıkla evlât edinen arasında asgarî bir yaşı farkı bulunması şartından vazgeçmiştir. BGB'nin, önceden aradığı asgarî yaş farkından (18 yaş) vazgeçilmesinin sebebi, *asgari evlât edinme yaşı ve evlâtlığın küçük olması* şartları yanında artık bu şarta lüzum görülmemesidir. Kanun-koyucu, evlât edinmeyi güçleştirmekten ziyade, kolaylaştırmak ve teşvik etmek gayesini gütmüştür.

c) Eşin rızası

İsviçre/Türk hukuklarında olduğu gibi (15), Alman hukukunda da, evli bir kimsenin evlât edinmesi (veya evlât edinilmesi) eşinin rızasına bağlıdır (ZGB 266; MK. 255; BGB § 1746). Eş, sözleşmenin tasdikine kadar evlât edinme hususundaki rızasını beyan edebilir. Rıza bulunmadığı takdirde, tasdik red edilmelidir (16). Eşin rızası, bir taraflı geri alınamayan ve kabulü gerekli bir irade beyanıdır. Rızanın kayıtsız şartsız olması ve evlât edinene veya çocuğa veya evlât edinme sözleşmesini tasdike yetkili mahkemeye yöneltilmesi lâzımdır (17). Şahsiyete en sıkı surette bağlı bir hak olması sebebiyle, rızada temsile müsaade olunmamıştır (§ 1748/Aks. 2) (18). Eşin rızası şekle tabidir. Bu rızanın bir noter veya yetkili mahkeme tarafından senetlenmesi icap eder (§ 1748/Abs. 3). Rıza beyanın şekle tabi tutulması, evlât edinmenin çok önemli hükümler doğurması gerekçesine dayanmaktadır.

2 — Evlâtlık bakımından

a) Küçük olma şartı (*Minderjaehrigkeit*)

BGB, evlâtlığın yaşı hakkında hiç bir hüküm sevketmediği halde, FamRAendG'le değiştirilen § 1744/son evlâtlığın *küçük* (*minderjaehrig*) olmasını aramaktadır. Bu çözümün, evlât edinme huku-

(15) Hegnauer, Art. 266, N. 5; Egger, Art. 266, N. 1 vd.; Velidedeoğlu, § 47 III 1 a dd; Tekinay, s. 386.

(16) Soergel/Siebert, § 1746, Bem. 1-2.

(17) Soergel/Siebert, § 1748, Bem. 1.

(18) Palandt/Lauterbach, § 1748, Bem. 1.

(19) Lehmann, § 33 II 1 c. Bu hususta, mahkeme serbest takdir yetkisine göre karar verir. Bak. Soergel/Siebert, § 1746, Bem. 3.

kundaki modern eğilimleri yansıttığı söylenebilir (20). Gerçekten, evlâtlık küçük olduğu oranda, aile (ana - baba - çocuk) münasebetinin daha iyi sağlandığı görülmektedir. O zaman, çocuk mazisini ve asıl ailesini daha kolay ve daha çabuk unutmaktadır. Bununla beraber, çocuğun küçük olması şartından da kurtulmak mümkündür (§ 1745). Kanun istisnaî durumlarda, reşit olan kimselerin evlât edinilmesine de müsaade etmiştir. Zira evlât edinenin, evlâtlığı öteden beri görüp gözettiği durumlarda, tabii bir aile münasebeti zaten kurulmuş bulunduğundan, sırf «küçüklük şartı» nin bulunmaması yüzünden evlât edinmeye müsaade etmemek haksızlık olduğu kadar, evlâtlığın menfaatlerine de aykırıdır (21). Bu bakımdan FamRAendG'le BGB'ye eklenen § 1745 c hükmü uyarınca, şayet evlât edinme münasebetinin tesisi *ahlâkî yönden* (sittlich) caiz görülebilirse, evlâtlığın küçük olması şartından vazgeçilebilir. Bu hüküm, yetişkinlerin evlât edinilmesini, özellikle *görenek ve ahlâk yönünden caiz görülmesi* şartından bağlayan Avusturya hukukunun çözümünü yansıtmaktadır (22) (23). Reşit bir şahsın evlât edinilmesinde, evlât edinmeyi haklı kılan sebeplerin yargıç tarafından sıkı bir şekilde araştırılması icap eder (24).

b) *Ana - babanın rızası*

İsviçre/Türk hukuklarında olduğu gibi (ZGB 265; MK. 254) (25) Alman hukukunda da, evlâtlığın ana ve babasının evlât edinmeye rıza göstermesi aranır. BGB § 1747 açıkça şu hükmü koymuştur:

(20) Meselâ, **İngiliz hukukunda**, 1958 tarihli **Adoption Act**'le sadece küçüklerin evlât edinilmesi kabul edilmiştir. Bak. **Frank**, s. 56 vd. **Fransız hukukunda** da, ancak 7 yaşına kadar olan çocukların evlât edinilmesine ilişkin mevzuat için bak. **Meyer - Wiesner**, s. 42. Ayrıca **Boschan**, *Europäisches Familienrecht*, s. 152 vd.

(21) **Glaessing**, s. 96; **Schnitzerling**, s. 25.

(22) **Meyer - Wiesner**, s. 44.

(23) **Doğu Almanya**'da, evlât edinme hakkındaki mevzuat (*Verordnung über die Annahme an Kindes Statt*), sadece küçük olanların evlât edinilmesine müsaade etmiştir. Marx'çı - Lenin'ci ideolojiyi yansıtan bu çözümde, reşit olanların evlât edinilmesi kesin olarak menedilmiştir. Bu tutum, reşitlerin evlât edinilmesinin, kapitalist toplum düzeninde, çok kere malvarlığı ve isim kazandırma gayelerine hizmet etmesi gerekçesiyle açıklanmaktadır. Daha geniş bilgi için bak. **Waechter**, *Zur Verordnung über die Annahme an Kindes Statt*, NJ, 1957, 17.

(24) **Soergel/Siebert**, § 1745 c, Bem. 2; **Palandt/Lauterbach**, § 1745 c, Bem. 1; **Massfeller**, § 1745 c, Bem. 2.

«Evlilik içi bir çocuk, 21 yaşını tamamlayana kadar sadece ana ve babasının; evlilik dışı bir çocuk ise, sadece anasının rızasıyla evlât edinilebilir.» Şayet, bu kimseler rıza beyanında bulunamayacak durumda iseler veya ikametgâhları sürekli olarak belli değilse, bu takdirde rızalarının alınmasından vazgeçilebilir (§ 1747/Abs. 1 uyarınca § 1746/Abs. 2'nin kıyasen uygulanması). Ana - babanın rızası, belli bir evlât edinme sözleşmesi için verilebilir. Bu rızanın, mutlaka sözleşmenin akdinde önce verilmesi şart değildir. Sonradan, sözleşmenin yetkili mahkemece tasdik olunduğu âna kadar da, rıza beyanında bulunabilmek mümkündür (26). Rızanın hükümsüzlüğü genel-hükümlere tabidir (27).

FamRAendG.'le (Art. 1, Nr. 20), § 1747'ye eklenen ikinci ve üçüncü fıkralar Alman evlât edinme hukuku bakımından yeni hükümler getirmişlerdir.

Bu hükümlere göre, ana baba çocuğun evlât edinilmesi hususundaki rızalarını, *ilk defa*, çocuk en az üç aylık olduğu zaman beyan edebileceklerdir (§ 1747/Abs. 2).

FamRAendG'le getirilen üçüncü fıkra ise (§ 1747/Abs. 3), ana babadan birinin çocuğa karşı olan mükellefiyetlerini sürekli olarak, ağır bir şekilde ihlâl etmesi; kendi kusur ve davranışları yüzünden velâyet hakkının kaybetmesi, kötü niyetle rıza göstermekten kaçınması ve bu sebeple de, evlât edinmenin yapılamaması yüzünden, çocuğun büyük zararlar görmesi gibi durumlarda, vesayet mahkemesine, çocuğun yapacağı talep üzerine, bu rıza beyanı yerine geçecek bir karar verme yetkisini tanımıştır.

Bu hüküm, modern mevzuatlarda yer alan ve çocuğun korunması fikrinde temellenen ilerici bir çözümü yansıtmaktadır (28).

Evlât edinme hususunda, ana babanın rızası da, en sıkı surette şahsa bağlı haklardandır. Bu sebeple, rızanın beyanında temsilci kullanılması kesin olarak yasaklanmıştır (§ 1748/Abs. 2).

c) *Evlâtlığın rızası*

Alman hukukunda, 14 yaşını tamamlamış bulunan bir çocuk ev-

(25) Bak. Hegnauer, Art. 265, N. 11 vd. Egger, Art. 265, N. 2-3; Ataay, § 6 II 1; Velidedeoğlu, § 47 III 1 b, bb; Tekinay, s. 389.

(26) Soergel/Siebert, § 1747, Bem. 3 ve 5. Mukayeseli hukuk için bak. Meyer - Wiesner, s. 85 vd.

(27) Soergel/Siebert, § 1747, Bem. 6.

(28) Mukayeseli hukuk için bak. Soergel/Siebert, § 1747, Bem. 9; Hegnauer, Art. 265, N. 9.

lât edinme sözleşmesini bizzat aktebilir (§ 1751/Abs. 2). Buna karşı, muamele ehliyetini haiz olmayan veya henüz 14 yaşını doldurmamış bulunan çocukların evlât edinilmesinde ise, sözleşmeyi kanunî mümessilinin aktedmesi lâzımdır (§ 1751/Abs. 1). BGB'de, 14 yaşından küçük çocukların evlât edinilmesinde, rızalarının alınmasına ilişkin bir hüküm mevcut değilse de, uygulamada onların da fikri alınmaktadır (29).

d) Eşin rızası

İsviçre/Türk hukuklarında olduğu gibi (ZGB 266; MK 255) (30), Alman hukukunda da, evli bir şahsın evlât edinilmesi, eşinin rızasına bağlıdır (§ 1746/Abs. 1) (31). Eşin rızasıyla ilgili hususlarda, yine § 1748 hükümleri uygulanır (§ 1748/Abs. 1).

B) Şeklî şartlar

1 — Evlât edinme sözleşmesi (Annahmevertrag)

a) Sözleşmenin şekli

İsviçre/Türk hukuklarında olduğu gibi, Alman hukukunda da evlât edinme münasebeti bir sözleşmeyle kurulur (ZGB 267; MK. 256; BGB §§ 1741, 1750). Resmî şekle tabi kılınan bu sözleşme, tarafların huzurunda mahkeme veya noter tarafından düzenlenebilir

(29) **Glaessing**, s. 98. **Doğu Almanya**'da, Evlât edinme hakkındaki Tüzük uyarınca (§ 2 III) 15 yaşından büyük olan çocukların evlât edilmelerinde mutlak surette rızalarının alınması gerekmektedir. Buna karşı, daha küçük çocuklar ise, gereğinde dinlenebilir. Bak. **Meyer - Wiesner**, s. 59. **Fransız hukukunda** da şayet evlâtlık 16 yaşını doldurmuş ise, rızası aranmaktadır (Cefr. Art. 347/2). Doktrinde, bu sınır bir hayli fazla bulunmakta ve yaşı daha küçük olan çocukların rızaları dışında evlât edinilmesinin çok ağır sonuçlar doğuracağı ileri sürülmektedir. Bak. **Planiol/Ripert**, *Traité pratique de droit civil français*, Nr. 1022.

(30) **Egger**, Art. 266, N. 1.

(31) Aynı şart **Fransız ve Avusturya hukuklarında** da aranır (Cefr. Art. 347/1; ABGB § 181 I 3). Buna karşı, **İngiliz hukukunda** ise, evli olan bir kimsenin evlât edinilmesi mümkün değildir (Adoption Act, Section (1), 57). Daha geniş bilgi için bak. **Meyer - Wiesner**, s. 45-46.

(32) Rıza beyanında bulunacak eş, böyle bir beyanı yapamayacak durumda ise veya ikametgâhı sürekli olarak belli değilse, bu rızadan vazgeçilebilir (§ 1746/Abs. 2).

(§ 1750 (33). Evlât edinme münasebeti, mahiyeti itibarile şarta tahammül edemeyen bir münasebet olduğundan, sözleşmenin bir şart veya süreye tabi kılınması mümkün değildir (§ 1742) (34).

b) Sözleşmenin kurulmasında tarafların hazır bulunması

Evlât edinme sözleşmesi, yetkili mahkeme veya noter tarafından iki tarafın da huzuruyla düzenlenir (§ 1750). Bir kimsenin evlât edinilebilmesi için, evlât edinenin muamele ehliyetini, haiz bulunması gerektiğinden (§ 1744), bu hususta bir mesele söz konusu olmamaktadır. Buna karşı evlâtlık bakımından ise, FamRAendG'le (Art. 1, Nr. 22), yeniden kaleme alınan BGB § 1751, aşağıdaki çözümü getirmiştir :

aa) Şayet, evlâtlık 14 yaşını doldurmuş bulunuyorsa, bu sözleşmeyi bizzat aktebilir (§ 1751/Abs. 2).

bb) Buna karşı, muamele ehliyetini haiz olmayan bir şahsın veya henüz 14 yaşını doldurmayan bir çocuğun evlât edinilmesinde ise, sözleşmenin kanunî mümessil tarafından aktebilmesi lâzımdır. Bu hususta kanunî mümessilin, vesayet mahkemesinin iznine ihtiyacı vardır (§ 1751/Abs. 1) (35).

c) Sözleşmenin kurulmasında temsil

Evlât edinmede, rıza beyanları bakımından temsile müsaade etmeyen Alman hukuku (§ 1748/Abs. 2), sözleşmenin kurulması bakımından temsili kabul etmektedir. Önceden, evlât edinme sözleşmesinin kurulmasında da temsil yasağı koyan § 1750/Abs. 1 hükmü (36) FamRAendG'le (Art. 1, Nr. 22) kaldırılmış ve BGB'ye eklenen § 1751 a hükmüyle de; *evlât edinen, muamele ehliyetini haiz evlâtlık ve kanunî mümessil bakımından sözleşmenin bir mümessil vasıtasıyla aktebilmesine müsaade olunmuştur* (37). FamRAendG'le bu çözümün getirilmesi, sözleşmenin kurulmasında temsil yasağı koymanın, uygulamada evlât edinmeyi fazlasıyla güçleştirmiş olması gerekçesiyle izah edilmektedir.

(33) Lehmann, § 33 II 3; Soergel/Siebert, § 1750, Bem. 2; Palandt/Lauterbach, § 1750, Bem. 1-2; Massfeller, § 1750, Bem. 2.

(34) Soergel/Siebert, § 1742, Bem. 2.

(35) Palandt/Lauterbach, § 1751, Bem. 3; Soergel/Siebert, § 1751, Bem. 2 vd.

(36) Eski durum için bak. Lehmann, § 33 II 2.

(37) Soergel/Siebert, § 1751 a, Bem. 1.

Sözleşmenin bir mümessil tarafından kurulabilmesi için, mümessilin mahkeme veya noter tarafından senetlenmiş ve somut bir evlât edinme sözleşmesinin kurulmasına yönelmiş özel bir temsil yetkisine ihtiyacı vardır (§ 1751 a/Abs. 2) (38).

2 — Sözleşmenin tasdiki

a) Evlât edinme sözleşmesinin yapılmasından sonra, bu sözleşmenin bir de yetkili mahkeme tarafından *tasdik* edilmesi lâzımdır (§ 1741/Abs. 2). Evlât edinme münasebeti ancak tasdikle birlikte yürürlüğe girerse de, taraflar daha tasdikten önce de sözleşmeyle bağlı sayılırlar (§ 1754/Abs. 1.) Tasdik talebi, şekilsiz olarak sözleşmenin taraflarından biri tarafından yapılabilir (39).

b) *Tasdike yetkili makam*, vesayet mahkemesi olmayıp, sözleşmenin kurulduğu anda, evlât edinenin ikametgâhının bulunduğu yerdeki Amtsgericht'tir (FGG § 66) (40).

c) Tasdik, bir lütuf olmadığından, mahkeme, ancak belli sebeplerin mevcudiyeti halinde tasdikten kaçınabilir. FamRAendG'le (Art. 1, Nr. 24) yeniden kaleme alınan § 1754/Abs. 2 hangi durumlarda tasdikten kaçınılabileceğini açıkça göstermektedir. Bu hükme göre:

aa — İlk olarak, evlât edinmenin *kanunî şartlarından birinin bulunmaması* halinde, mahkeme sözleşmeyi tasdikten kaçınabilir. Meselâ, evlâd edinenin evlilik içi fûruunun bulunması (§ 1741) veya asgarî yaş şartının gerçekleşmemesi (§ 1744) gibi (41).

bb — Bundan, başka *sözleşmenin ciddiyetinden şüphe olunan durumlarda da*, mahkeme sözleşmeyi tasdik etmeyebilir. Meselâ, evlât edinme münasebetinin çocuğa sırf bir isim kazandırmak gayesiyle yapılması gibi (42).

d) Çocuğun ölümü halinde, sözleşmenin tasdiki mümkün değildir. Zira, çocuğun ölümüyle evlât edinme artık gayesini kaybetmiş olmaktadır (§ 1753/Abs. 1) (43). Buna karşı, evlâd edinenin ölümü halinde ise, şayet ölümden önce evlâd edinen veya çocuk bu talepte bulunmuşlarsa sözleşme tasdik olunabilir (§ 1753/Abs. 2). Evlât

(38) Soergel/Siebert, § 1751 a, Bem. 2; Palandt/Lauterbach, § 1751 a.

(39) Soergel/Siebert, § 1754, Bem. 2.

(40) Lehmann, § 33 II 4; Soergel/Siebert, § 1054, Bem. 2.

(41) Soergel/Siebert, § 1054, Bem. 7; Palandt/Lauterbach, § 1054, Bem. 3; Massfeller, § 1054, Bem. 1 vd.; Schnitzerling, s. 40.

(42) Lehmann, § 33 II 4.

(43) Palandt/Lauterbach, § 1053, Bem. 1.

edinenin ölümünden sonra yapılan tasdik de, onun ölümünden önce yapılmış bir tasdik gibi aynı etkilere sahiptir (§1753/Abs. 3) (44).

e) Tasdik, mahkeme tarafından kesin olarak red olunursa, sözleşme de bütün muteberiyetini kaybeder (§ 1754/son.) Buna karşı, sözleşmenin tasdiki halinde, bütün şekil ihlalleri kendiliğinden düzeltilmektedir (§ 1756/Abs. 1) (45).

III. Evlât edinmenin hükümleri bakımından FaraendG'in getirdiği yenilikler :

1 — Evlât edinenle evlâtlık arasındaki münasebetler

a) Evlât edinme ile evlâtlık, evlilik içi bir çocuğun hukukî durumunu kazanır (§ 1757/Abs. 1). Şayet, evli bir çift bir çocuğu birlikte evlât edinmişlerse veya eşlerden biri diğerinin çocuğunu evlât edinmiş bulunuyorsa, bu takdirde evlâtlık, eşlerin evlilik içi çocuğunun hukukî durumuna sahip olur (§ 1757/Abs. 2) (46).

Evlât edinme, evlâtlıkla evlât edinen arasında evlilik içi bir çocuğun hısımlık münasebetini kurduğu halde, evlât edinenin hısımlarıyla evlâtlık arasında herhangi bir hısımlık doğurmaz (§ 1763) Evlât edinmenin hükümleri, ayrıca evlâtlığın fûrularına da saridir (§ 1762 (47)).

b) Evlât edinmeden doğan ikinci bir hüküm de, evlâtlıkla evlât edinenin birbirlerine karşı bakım ve nafaka ile mükellef kılınmasıdır (§ 1601 vd.) Buna karşı, aralarında karşılıklı miras ve mahfuz hisse ilişkisi mevcut değildir: Evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olduğu ve miras payında mahfuz hisseye sahip bulunduğu halde; evlât edinenin evlâtlığa mirasçı olması kabul edilmemiştir (48). Bu hususta, Alman hukukunun çözümü, İsviçre/Türk hukuklarından farklı değildir (ZGB 465, 471/1; MK. 447, 453/1). Gerçekten, İsviçre/Türk hukuku gibi Alman hukukunda da, evlâtlığın evlât edinene

(44) Soergel/Siebert, § 1753, Bem. 2.

(45) Lehmann, § 33 II 4; Soergel/Siebert, § 1054, Bem. 3.

(46) Lehmann, § 33 III 1.

(47) Evlât edinme münasebetinin, sözleşmenin kurulduğu anda, evlâtlığın mevcut fûrularına ve onların sonradan doğacak çocuklarına sari olabilmesi için, evlât edinme sözleşmesinin, ayrıca evlâtlığın sözleşmenin kurulduğu anda mevcut bulunan fûrularıyla da yapılması icap eder (§ 1762).

(48) Soergel/Siebert, § 1759, Bem. 1-2.

mirasçı olması bertaraf edilebilir (§ 1767/Abs. 1) (49) (50).

c) İsviçre/Türk hukuklarında olduğu gibi (ZGB 268; MK 257), Alman hukukunda da evlâtlık, evlât edinenin soyadını alır (§ 1758/Abs. 1). Ancak, evlât edinme sözleşmesinde aksi kararlaştırılmamışsa, evlâtlığın, yeni adıyla birlikte önceki soyadını da kullanabilmesi mümkündür (51).

Şayet evlât edinme bir kadın tarafından yapılmış bulunuyorsa, evlâd edinenin evlenip, başka bir soy adı alması halinde; evlâtlığın, kadının yeni soyadını mı alacağı, yoksa evlenmeden önceki soyadını mı muhafaza edeceği, evlât edinme sözleşmesinde kararlaştırılmalıdır. Bu hususta, sözleşmeye bir hüküm konulmayacak olursa, evlâtlığın, kadının evlenme ile iktisap ettiği soyadını alacağı kabul edilir (§ 1758/Abs. 2) (52).

Evli bir çiftin, bir çocuğu birlikte evlât edinmeleri halinde ise (§ 1757/Abs. 2) (53), evlâtlık kocanın soyadını taşır (54).

d) İsviçre/Türk hukuklarında olduğu gibi (ZGB 268; Mk. 257) (55), Alman hukukunda da, evlâtlık, reşit oluncaya kadar, evlât edinenin velâyeti altındadır. Evlât edinen, evlâtlığın malları üzerinde, velâyetin birlikte getirdiği haklara da sahiptir. Bununla beraber BGB, evlât edinene bu hususta bazı mükellefiyetler de yüklemiştir:

aa — Bir defa, evlât edinen, *evlâtlığa ait malların defterini tut-*

(49) Bu hüküm, Gleichberechtigungsgesetz, Art. 1, Nr. 29'la yeniden düzenlenmiştir. Bak. **Krüger/Breetzke/Nowack**, GleichberechtG., Art. 1, Nr. 29.

(50) Buna karşı diğer hususlarda, evlât edinme sözleşmesinin hükümleri değiştirilemez (§ 1767/Abs. 2).

(51) Evlâtlık, önceki soyadını ancak ikinci sırada kullanabilir. Bak. **Soergel/Siebert**, § 1758, Bem. 5.

(52) **Soergel/Siebert**, § 1758, Bem. 3. Mukayeseli hukuk için bak. **Meyer - Wiesner**, s. 177 vd.

(53) **Soergel/Siebert**, § 1757, Bem. 2.

(54) **Lehmann**, § 33 III 1 b. Evlâd edinmenin, bir kadın tarafından yapılması halinde, evlâtlığın soyadıyla ilgili diğer meseleler hakkında BGB § 1758 a yeni hükümler sevketmektedir. Bu paragraf, BGB'ye, Gleichberechtigungsgesetz, Art. 1, Nr. 25 ile eklenmiştir. Bak. **Soergel/Siebert**, § 1758 a, Bem. 5-7; **Palandt/Lauterbach**, § 1758 a, Bem. 4 - 5.

(55) **Hegnauer**, Art. 268, N. 32 vd; **Egger**, Art. 268, N. 9; **Velidedeoğlu**, § 47 IV 1, 2; **Tekinay**, s. 395.

mak mecbuiyetindedir (Invantarisationspflicht) (§ 1760/Abs. 1) (56).

b — Bundan başka, şayet evlât edinen velâyeti esnasında evlenecek olursa, ayrıca *çocuğun mallarını ayırmakla* da (57) mükellef kılınmıştır (Auseinandersetzungspflicht) (§ 1761).

e) İkametgâh hususunda, Alman hukuku da, *evlâtlığın ikametgâhının*, evlât edinenin ikametgâhı olması esasını kabul etmiştir (58).

2 — *Evlât edinmenin evlâtlıkla, onun asıl ana - babası arasında doğurduğu hükümler*

a) Evlât edinme sözleşmesi, evlâtlıkla onun hısımları arasındaki hak ve mükellefiyetlere dokunmamaktadır (§ 1764) (59). Bu bakımdan, evlât edinme münasebetine rağmen, evlâtlık kendi ailesine karşı da miras haklarını muhafaza eder. Alman hukukunun bu çözümlü, İsviçre/Türk hukuklarından farklı değildir (ZGB 268; MK. 257/c.2) (60).

b) BGB, § 1764'te bu prensibi koymakla beraber, bu kurala şu istisnaları da getirmektedir:

aa — Bir defa, evlât edinmeyle birlikte, asıl ana - baba, çocuk üzerindeki velâyet haklarını kaybederler. Aynı şekilde, evlilik dışı bir çocuğun evlât edinilmesinde de, onun anasının bakım mükellefiyeti artık sona ermektedir (§ 1765/Abs. 1) (61).

bb — BGB § 1766/Abs. 1 uyarınca, evlâtlığa bakım mükellefiyeti, onun asıl hısımlarından önce, evlât edinene aittir. FamRAendG'le (Art. 1, Nr. 27), bu fıkraya ikinci bir cümle eklenmiş ve bu hükümle de, şimdiye kadar doktrinde ve uygulamada çekişmeli olan bir mesele çözümlenmiştir. Bu hüküm sevk edilene kadar, çekişmeli olan mesele şuydu: Evlilik dışı bir çocuk evlât edinildiğinde, acaba bakım mükellefiyeti, evlilik dışı babadan da önce, evlât edinene mi ait olmalıydı? (62). Uzun çekişmelere sebep olan bu mesele, bugün

(56) Bu hüküm, Gleichberechtigungsgesetz, Art. 1, Nr. 26 ile değiştirilmiştir. Bak. Achilles - Greiff, Gleichberechtigungsgesetz, § 1760.

(57) Bu hüküm de, Gleichberechtigungsgesetz, Art. 1, Nr. 27 ile değiştirilmiştir. Bak. Soergel/Siebert, § 1761, Bem. 2.

(58) Lehmann, § 33 III 1 d.

(59) Palandt/Lauterbach, § 1764, Bem. 1; Soergel/Siebert, § 1764, Bem. 1 - 3.

(60) Egger, Art. 268, N. 10; Hegnauer, Art. 268, N. 40 vd; Velidedeoğlu, § 47 IV 1, 2; Tekinay, s. 396 - 397.

(61) Soergel/Siebert, § 1765, Bem. 2 - 3.

(62) Bak. Beitzke, MDR, 1950, s. 40 vd.

BGB § 1766/Abs. 1, Satz. 2 ile sonuçlandırılmıştır. Bu hükme göre, evlilik dışı bir çocuk evlât edinildiğinde, bakım ve nafaka mükellefiyeti, onun hakiki babasından da önce evlât edinene aittir (63).

cc — Evlâtlığın asıl ana - babasının, çocukla şahsî münasebette bulunabilmeleri hususunda bir hakları mevcut değilse de (64), böyle bir münasebetin, haklı sebepler bulunmaksızın önlenmesi, velâyet hakkının kötüye kullanılması mahiyetini taşıdığı takdirde, vesayet mahkemesi şahsî temasların sağlanması için gereken tedbirleri alabilir (§ 1666) (65).

IV. Evlât edinmenin hükümsüzlüğü ve sona ermesi bakımından FamRAendG'le getirilen yenilikler :

1) Hükümsüzlük sebepleri

a) Maddî hukuktan doğan hükümsüzlük sebepleri

aa — Maddî hukuktan doğan hükümsüzlük sebepleri içinde, *ahlâka ve adaba aykırılık* ve özellikle *muvaazaa* bakımından, evlât edinme müessesesi oldukça zengin bir uygulamaya sahiptir. BGB § 117 uyarınca, tarafların sırf bir görünüş yaratmak maksadıyla yaptıkları beyanlar muvaazaa sebebiyle hükümsüz olduğundan evlât edinme ile güdülen gayeden farklı maksatlar için yapılan sözleşmeler de tabiatıyla hükümsüzdür. Almanya'da evlât edinme müessesesi, özellikle bir isim değişikliği sağlamak maksadıyla bir süre istismar edilmişse de, uygulamada «*isim satın alma*» (Namenskauf) adı verilen bu sözleşmeler muvaazaa sebebiyle hükümsüz sayılmışlardır. Sözleşmenin, *ahlâka ve adaba aykırı* bir gaye ile yapılması halinde de, evlât edinme BGB § 138 uyarınca hükümsüz olmaktadır (66).

bb — Evlât edinmede, *hile ve tehdit* bir fesih sebebidir. (BGB § 123). Bununla beraber, bu fesih şeklinin yaygın bir uygulama göstermediği müşahede edilmektedir (67).

cc — Buna karşı, *yanılma* (=hata) ise, özellikle *evlâtlığın esaslı vasıflarında yanılma* tipi bakımından bazı kararlara konu olmuştur (BGB § 119/Abs. 2). *Beyanın muhtevasında yanılma* (BGB § 119/

(63) Soergel/Siebert, § 1766, Bem. 3; Palandt/Lauterbach, § 1766, Bem. 1.

(64) Bununla beraber, bu mesele çekişmelidir. Bak. Lehmann, § 33 III 2 b.

(65) Soergel/Siebert, § 1666, Bem. 7, 14 vd.

(66) Heinisch, s. 61; Lehmann, § 33 IV 1.

(67) Heinisch, s. 61.

Abs. 1) ise, evlât edinmede yok denecek kadar nadirdir. Her iki halde de, Alman hukukunun sözleşmeye bağladığı müeyyide, sözleşmenin feshinden ibarettir (68).

dd — Maddî hukuktan doğan hükümsüzlük sebepleri arasında *şekle aykırılık* da, yine zayıf bir hükümsüzlük sebebi teşkil eder. Bunun sebebi, sözleşmenin mahkemece tasdiki ile şekil hükümlerine aykırılığın onarılabilmesidir (§ 1756/Abs. 1) (69).

b) *Evlât edinme müessesesine ilişkin özel hükümsüzlük sebepleri*

aa — Burada, özellikle *evlât edinmenin mahiyet ve gayesine aykırı sözleşmeler* önem taşımaktadır. Evlât edinme müessesesinin gayesi, çocuğun bir ana babaya ve bir yuvaya kavuşturulması, yetiştirme ve terbiyesinin sağlanması ve evlât edinmenin de çocuk ihtiyacının giderilmesi olduğundan, bu gayeye aykırı maksatlarla yapılmış sözleşmeler hükümsüzdür. BGB, aile münasebetlerinin güvenliği ve toplumun menfaatleri bakımından, şart veya süreye tabi kılınan sözleşmeleri hükümsüz kılmıştır (§ 1743) (70).

bb — Bundan başka, *evlât edinmenin esaslı şartlarına aykırılığın müeyyidesi* de yine sözleşmenin hükümsüzlüğüdür. Burada, özellikle, çocuksuzluk şartına (§ 1741), asgarî yaş şartına (§ 1744) ve evli bir kimsenin evlât edinmesinde veya edinilmesinde eşinin rızasının bulunması şartlarına (§ 1746/Abs. 1) aykırılık söz konusu olmaktadır (71).

2) *Evlât edinme münasebetinin tarafların sözleşmesiyle kaldırılması: Münasebete son verme sözleşmesi (Aufhebungsvertrag).*

a) İsviçre/Türk hukuklarında olduğu gibi (ZGB 269; MK. 258) (72), Alman hukukunda da, evlât edinme münasebeti bir sözleşme ile sona erdirilebilir. Evlât edinme sözleşmeleri gibi (§ 1742), münasebeti sona erdiren sözleşmenin de, bir şart veya süreye tabi tutulması mümkün değildir (§ 1768/Abs. 1/Satz. 2) (73). Normal olarak bu

(68) Lehmann, § 33 IV 1. Türk hukuku için bak. Ataay, § 8 II 4; Te-kinay, s. 399.

(69) Heinisch, s. 64.

(70) Heinisch, s. 46.

(71) Heinisch, s. 46, 48 - 49.

(72) Hegnauer, Art. 269, N. 11; Egger, Art. 269, N. 2; Velidedeoğlu, § 47 V 1 a.

(73) Lehmann, § 33 IV 2 a. Mukayeseli hukuk için bak. Heinisch, s. 19 vd.

sözleşme, evlâtlık (ve onun evlât edinme münasebetine dahil bulunan fûruru ile) evlât edinen arasında yapılır (§ 1768/Abs. 2) (74). Ancak, eğer evli bir çift birlikte evlât edinmişlerse veya eşlerden biri diğerrinin çocuğunu evlât edinmiş bulunuyorsa, her iki eşin de sözleşmeye iştiraki zarurîdir (§ 1768/Abs. 3) (75).

b) Taraflardan birinin ölümü halinde ise evlâtlık münasebetinin kaldırılması bakımından durum farklıdır:

aa — Şayet, *evlâtlık ölmüşse*, onun ölümünden sonra, diğerr ilgililer (meselâ evlâtlığın, evlât edinme münasebetine dahil bulunan fûruu ile evlât edinen) bir sözleşmeyle münasebete son verebilirler (§ 1769) (76).

bb — Buna karşı, *evlât edinenin ölümünde* ise, ancak bir tek halde münasebet ortadan kaldırılabilir. Bu da, evli bir çiftin birlikte evlât edinmeleri halidir (§ 1757/Abs. 2). Bu durumda şayet eşlerden biri ölecek olursa, onun ölümünden sonra diğerr eş, evlâtlıkla kendisi arasındaki münasebeti sona erdirebilir. Ancak, bu halde dahi, ölen eşle evlâtlık arasındaki münasebet yine ortadan kaldırılmış olmamaktadır (§ 1769/son) (77).

c) Münasebete son verme sözleşmesi de, evlât edinme sözleşmesi hakkındaki hükümlere tabidir (§ 1770) (78).

Burada, özellikle sözleşmenin kurulmasına ilişkin §§ 1751 ve 1751 a hükümleri, şekle ilişkin § 1750 hükmü ve sözleşmenin tarafları bağlamasına ilişkin § 1754/Abs. 1, Satz. 2 hükmü kıyasen uygulanabilir (79).

d) Münasebete son verme sözleşmesi de evlât edinme sözleşmesi gibi *tasdike tabidir* (§ 1770). Sözleşmeyi tasdik eden mahkeme kararının kesinleşmesiyle, münasebet o andan itibaren, ilerisi için ortadan kalkar (80). Münasebetin sona ermesiyle, artık evlât-

(74) Palandt/Lauterbach, § 1768, Bem. 2.

(75) Palandt/Lauterbach, § 1768, Bem. 2.

(76) Soergel/Siebert, § 1769, Bem. 2.

(77) Palandt/Lauterbach, § 1769, Bem. 3.

(78) BGB § 1770 hükmü, FamRAendG.'le (Art. 1, Nr. 28) değişikliğe uğramıştır. Yeni metne göre «evlât edinmeye ilişkin § 1741/Satz. 2, §§ 1750, 1751, 1751 a, § 1754/Abs. 1, Abs. 2, Satz. 1, Nr. 1, Satz. 2, Nr. 2, § 1755 ve § 1756/Abs. 1 hükümleri münasebete son verilmesi hususunda da uygulanır.»

(79) Massfeller, § 1770, Bem. 2; Soergel/Siebert, § 1770, Bem. 2; Palandt/Lauterbach, § 1770, Bem. 2.

(80) Bak. FGG §§ 65 - 68.

lık, evlât edinenin soyadını taşıma hakkını da kaybeder (§ 1772, Abs. 1) (81).

3) *Evlât edinme münasebetinin mahkeme hükmüyle kaldırılması*

Evlât edinme münasebetinin, *görevinden ötürü* (=resen) veya *talep üzerine* mahkemece sona erdirilmesi, BGB'nin tanımadığı bir çözümdür. Bu çözüm, münasebetin kaldırılmasını sadece tarafların sözleşmesine bırakan Alman evlât edinme hukukuna (§ 1768) ilk defa 1938 tarihli FamRAendG'le (Art. 5, §§ 12 - 21) le getirilmiştir. Bu hükümlere göre, evlât edinen veya evlâtlık, evlât edinme münasebetinin devamını ahlâkî bakımdan (sittlich) artık haklı kılmayan bir sebep bulunduğunu ileri sürerek münasebetin kaldırılmasını mahkemeden isteyebiliyorlardı (82). Nasyonal Sosyalist rejimin siyasî emellerini gerçekleştirmek gayesini güden bu hükümler, Savaşın sonra ilk önce İngiliz işgal bölgesinde ilga edilmiş, daha sonra da FamRAendG'le (Art. 9 I, Abs. 2, Nr. 9) bütün Almanya için kaldırılıp, bu zarureti karşılamak üzere §§ 1770 a, 1770 b, 1700 c hükümleri konulmuştur (83). Bu hükümler uyarınca, yeni Alman evlât edinme hukukunda, evlât edinme münasebetinin mahkeme yoluyla kaldırılması başlıca üç görünüm göstermektedir: a) Münasebetin, görevinden ötürü (=resen), doğrudan doğruya mahkeme tarafından kaldırılması; b) Bir talep üzerine, evlât edinmeye mahkemece son verilmesi; ve c) Evlât edinenin ölümünden sonra, evlât edinme bağının mahkeme hükmüyle çözülmesi.

a) *Evlât edinme münasebetine, bir talep olmaksızın, görevinden ötürü mahkemece son verilmesi (BGB § 1770 a).*

Aile hukukundaki modern mevzuatlardan mülhem bulunan ve yeni doktrini yansıtan bu hükme göre, çocuğun küçüklüğü (Minderjährigkeit des Kindes) esnasında vesayet mahkemesi, şayet

(81) Evli bir çiftin bir kimseyi birlikte evlât edinmesi halinde, münasebet ortadan kaldırılırsa, soyadını taşıma bakımından evlâtlığın durumu, FamRAendG'le (Art. 1, Nr. 31) değiştirilen § 1772/Satz. 2 uyarınca tayin olunur. Daha geniş bilgi için bak. **Soergel/Siebert**, § 1772, Bem. 3.

(82) **Lehmann**, § 33 IV 3; **Soergel/Siebert**, § 1768, Bem. 1.

(83) Bu imkân 1952 tarihli reform tasarısında kabul edilmemiş, ancak 1955 ve 1958 tarihli tasarılar, evlât edinme münasebetinin çözülmezliğine bir istisna olarak bu imkânı tanımışlardı. Bu çözüm, sonradan 1/8/1961 tarihli FamRAendG. le, bugünkü BGB § 1770 a hükmü haline gelmiştir. Bak. **Heinisch**, s. 34.

evlâtlığın menfaati bakımından *haklı sebepler* gerekli kılıyorsa, evlât edinme münasebetine görevinden ötürü son verebilir. Bu hususta, mahkemeye herhangi bir talepte bulunmaya lüzum yoktur. (84). Burada *haklı sebepler*, evlât edinen bakımından değil, fakat doğrudan doğruya çocuğun menfaatleri bakımından aranmaktadır. Eğer, evli bir çift bir çocuğu birlikte evlât edinmişlerse veya eşlerden biri diğerinin çocuğunu evlât edinmiş bulunuyorsa (§ 1757/Abs. 2) vesayet mahkemesi gerektiği takdirde eşlerden biri bakımından evlât edinme münasebetine son verebilir (85).

b) *Evlât edinme münasebetine bir talep üzerine mahkemece son verilmesi (BGB § 1770 b).*

aa — BGB'ye, FamRAendG'le (Art. 1, Nr. 29) eklenen § 1770 b hükmüne göre, şayet evlilik içi bir çocuk, ana ve babasının veya evlilik dışı bir çocuk anasının rızaları alınmaksızın evlât edinilmiş bulunuyorsa, *çocuğu küçüklüğü esnasında* (Minderjaehrigkeit des Kindes) vesayet mahkemesi, talep üzerine evlât edinme münasebetini kaldırabilir (§ 1770 b/Abs. 1).

bb — Bu hüküm, Alman uygulamasında ortaya çıkan bazı müşgül meseleleri çözümlmek için getirilmiştir. Almanya'da, II. Dünya Savaşı esnasında ve savaştan sonra, ailesini kaybeden bir çok çocuk, ana - babasının rızası olmaksızın evlât edinilmişti. Sonradan, bunlar geri dönerek çocuklarını buldukları vakit, ortaya bir takım meseleler çıkmış, bu karışıklığa son vermek için de, kanun koyucu FamRAendG'le, BGB'ye § 1770 b hükmünü eklemiştir. (86).

cc — Evlât edinme münasebetine, *ana babanın rızasının alınmaması* sebebiyle son verilebilmesi için bu husustaki talebin, rızası alınmayan ana - baba (veya evlilik dışı bir çocuğun evlât edinilmesinde de, ana) tarafından yapılması icap eder (§ 1770 b/Abs. 2). Çocuğu kendi haline terkeden kimseye böyle bir talep hakkı tanınmamıştır (87). Öte yandan, evlât edinme münasebetinin güvenliğini sağlamak ve tarafların durumunu aydınlatmak bakımından da, bu talep belli bir süreye tabi tutulmuş ve talep yetkilisinin, çocuğun evlât edinildiğini öğrenmesinden itibaren 1 yıl içinde talepte bulun-

(84) Bununla beraber mahkeme, JWG § 48 uyarınca, ayrıca Jugendamt'ı da dinlemek mecburiyetindedir. Bak. Palandt/Lauterbach, § 1770 a, Bem. 4; Riedel, JWG, § 43.

(85) Soergel/Siebert, § 1770 a, Bem. 3.

(86) Soergel/Siebert, § 1770 b, Bem. 1.

(87) Soergel/Siebert, § 1770 b, Bem. 2.

ması şartı konulmuştur (§ 1770 b/Abs. 3). Bu bir yıllık süre, hakkı düşüren sürelerdendir. Bu sebeple, sürenin geçirilmesinden sonra artık münasebete son verilmesini istemek mümkün değildir (88).

dd — Talep, en sıkı surette şahsa bağlı haklardan olduğu için, talepte temsilci kullanılması kabul edilmemiştir (89).

ee — Rızası alınmayan ana - babanın talebi üzerine, vesayet mahkemesi mutlaka münasebete son veren bir karar vermek mecburiyetinde değildir. Şayet münasebetin kaldırılması, çocuğun eğitim ve yetişmesi bakımından önemli mahzurlara sebep olacaksa, gereğinde talep red edilebilir. Bu hususta, JWG (§ 48/Abs. 1, Satz 2) uyarınca yargıcın özellikle *Jugendamt* ile temasta bulunması ve ayrıca çocuğu da dinlemesi gerekmektedir (90).

FamRAendG.'le Alman hukukuna getirilen bu yenilikler, evlât edinme münasebetinin mahkeme tarafından kaldırılmasına ilişkin modern mevzuatlardan mülhemdir. Gerçekten de, komşu ülkelerdeki son hukukî gelişim, yargıcı evlât edinme münasebetine git-tikçe artan bir ölçüde ithal etmiş bulunmaktadır. Meselâ, 26/1/1956 tarihli *Hollanda Evlât Edinme Kanunu* (Adoptiewet), çocuğun aşikâr menfaatleri söz konusu olduğu veya hakkaniyet gerekli kıldığı takdirde, münasebetin bir mahkeme hükmüyle kaldırılabilmesi imkânını tanımış ve yargıca da, bu hususta takdir yetkisi vermiştir (91). Aynı şekilde, *Yeni Danimarka Evlât Edinme Kanunu* da (25/5/1956), evlât edinenin çocuğa karşı olan mükellefiyetlerini ihlâl etmesi halinde veya münasebete son verilmesinde, çocuğun büyük menfaatlerinin söz konusu olduğu durumlarda, evlât edinme bağının mahkeme tarafından çözülebilmesi imkânını tanımaktadır (§ 18/Abs. 1) (92). Danimarka'daki modern evlât edinme hukukunun, Alman ve İsviçre/Türk hukuklarından önemli bir şekilde farklı olan çözümü ise, bu ülkede, yanlışlık (=hata) sebebiyle sadece tek bir halde evlât edinme münasebetine son verilebilmesidir. Bu da, çocuğun bir akıl hastası olmasına rağmen, bu durumun bi-

(88) Burada §§ 203, 206 hükümleri kıyasen uygulanır.

(89) **Soergel/Siebert**, § 1770 b, Bem. 5.

(90) Çocukları koruma makamları JWG, §§ 2, 4 vd. nda düzenlenmiştir. Bu makamlar şunlardır: *Jugendamt*, *Landesjugendamt* ve *Oberste Landesbehörde*. Bak. **Riedel**, JWG, §§ 2, 4 ve § 48.

(91) **Heinisch**, s. 24 vd.

(92) Bu kanunla ilgili açıklamalar ve metnin almanca çevirisi için bak. **Marcus**, *Das neue daenische Adoptionsgesetz*, *RabelsZ.*, 22 (1957), s. 512 - 524.

linmeyerek evlât edinilmesi halidir. Böyle bir durum karşısında, evlât edinme münasebetinin devamı, evlât edinen için aşikâr bir haksızlık olacaksa, münasebet mahkeme tarafından kaldırılabilir. Bu hususta, yargıca geniş bir takdir yetkisi bahşedilmiştir (§ 17) (93).

İsviçre/Türk hukuklarında, evlât edinme münasebetinin, görevinden ötürü mahkeme tarafından kaldırılması imkânı kabul edilmemiş; buna karşı bazı durumlarda, mahkemenin, talep üzerine münasebete son verebilmesi imkânı bahşedilmiştir. Gerçekten, MK. 258 (ZGB 269) uyarınca, önemli sebeplerin mevcudiyeti halinde evlâtlığın ve mirastan çıkarmayı (ıskatı) mümkün kılan bir sebebin (MK. 457; ZGB 477) mevcudiyeti halinde de evlât edinenin talebi üzerine, mahkeme evlât edinme münasebetini kaldırabilir. Münasebetin, sözleşmeyle kaldırılmasında olduğu gibi, talep üzerine mahkeme tarafından kaldırılmasında da, evlât edinme geriye etkili olarak değil, fakat ileriye etkili olmak üzere, o andan itibaren sona ermektedir (MK. 258/2; ZGB 269/3) (94).

c) *Evlât edinme münasebetinin, evlât edinenin ölümünden sonra mahkeme tarafından kaldırılması* (BGB § 1770 c).

BGB'ye, FamRAendG.'le eklenen (Art. 1, Nr. 29) bu hüküm, evlât edinme münasebetinin kaldırılması maksadıyla taraflar arasında bir sözleşmenin kurulmasından (inikadından) sonra, fakat tasdikinden önce evlât edinenin ölmesi halinde, mahkemeye münasebeti kaldırabilme imkânı vermektedir. Şayet, vesayet mahkemesi, bu durumda, münasebeti kaldıracak olursa, mahkeme hükmünün etkisi münasebetin evlât edinenin ölümünden önce sona erdirildiği durumlardan farksızdır (95).

4) *Evlât edinme münasebetinin evlenmeyle sona ermesi :*

İsviçre/Türk hukuklarında olduğu gibi (ZGB 100/Nr. 3; MK. 92/b. 2), Alman hukukunda da evlât edinme münasebeti bir evlenme engeli teşkil eder (EheG. § 7) (96). Prensip itibarile, evlâtlıkla

(93) Birleşik Devletlerde, 1953 tarihli «Uniform Adoption Act» de (Section 17), buna benzer bir çözüm kabul etmiştir. Bak. **Heinisch**, s. 30.

(94) İsviçre hukuku için bak. **Egger**, Art. 269, N. 3-4; **Hegnauer**, Art. 269, N. 13-15. Türk hukuku için **Velidedeoğlu**, § 47 V 1 b; **Tekinay**, s. 401 - 402.

(95) **Soergel/Siebert**, § 1770 c, Bem. 2.

(96) Alman hukukunda ilk defa, 6/7/1938 tarihli **Ehegesetz**, Nasional Sosyalist rejimin ırkçı emellerini gerçekleştirmek maksadıyla, BGB'nin evlilik hukukuna ilişkin bir çok hükümlerini ilga etmişti (özellikle §§ 1303 - 1352, 1564 - 1587, 1635 - 1637, 1699 - 1704). Bu kanun, II. Dün-

evlât edinenin evlenmelerine müsaade olunmamışsa da, bunların evlenmesi halinde, evlenme hükümsüz olmamakta, fakat evlât edinme münasebeti kanun uyarınca sona ermektedir (ZGB 129/2; MK. 121/son; BGB § 1771). Evlenmeyle, evlât edinme münasebetinin kalkması halinde, varılan sonuçlar bakımından İsviçre/Türk hukuklarıyla Alman çözümleri arasında büyük farklar mevcut değildir (97).

V. Sonuç :

FamRAendG.'le, Alman evlât edinme hukukuna getirilen yenilikleri başlıca üç grup altında toplamak mümkündür:

1) *Evlât edinmenin şartları bakımından yapılan yenilikler:*

a) Burada ilk olarak, yeniden kaleme alınan § 1744 hükmü ile evlât edinme yaşı 50'den 35'e indirilmiştir. BGB'nin önceki metninde asgarî evlât edinme yaşının 50 yaş olarak tesbiti, doktrin tarafından aşırı bulunmakta ve şiddetle tenkit edilmekteydi. Bugün, FamRAendG.'le yaş sınırının indirilmesi, hem savaş sonrasının yeni toplumsal ihtiyaçlarını karşılamakta; hem de bu alanda bir hayli eskimiş bulunan Alman hukukunu, evlât edinmeyi düzenleyen diğer Avrupa ülkelerinin modern mevzuatlarına yaklaştırmış olmaktadır (98).

b) İkinci olarak, çocuksuzluk şartından, asgarî yaş şartından ve küçüklük şartlarından (§§ 1741/Abs. 1 ve 1744) kurtarılmaya ilişkin § 1745 hükmü de yeniden kaleme alınmış ve bu hükme ek-

ya savaştan sonra, 20/2/1946 tarihli **Ehegesetz**'le (Kontrollratsgesetz, Nr. 16) kaldırılmış ve evlilik hukukuna ilişkin yeni hükümler sevk edilmiştir. Bak. **BGB - RGRK**, Ehegesetz, Einleitung. (Sovyet İşgal Bölgesinde ve Berlinin Sovyet kesiminde evlilik hukukuna ilişkin meseleler «Verordnung über Eheschliessung und Eheauflösung» = Evlenmenin yapılması ve çözülmesi hakkında tüzük'le düzenlenmektedir. Bak. **Massfeller**, Ehegesetz, s. 451-452). Bununla beraber, 1946 tarihli EheG. de sonradan ilk defa, 21/4/1947 tarihli **Kontrollratsgesetz**'le, ikinci defa 18/6/1957 tarihli **Gleichberechtigungsgesetz**'le ve son olarak da, 11/8/1961 tarihli **FamRAendG.**'le (Art. 2, Nr. 1) değiştirilmiştir. Daha geniş bilgi için bak. **BGR-RGRK**, Ehegesetz, Einleitung, Anm. 8.

(97) Bak. Türk hukuku için **Velidedeoğlu**, § 47 V 1 c. Alman hukuku için **Soergel/Siebert**, § 1771, Bem. 2. Mukayeseli hukuk için **Meyer - Wiesner**, s. 150 vd.

(98) Bak. yukarda II A 1 b.

lenen § 1745 a, § 1745 b ve § 1745 c hükümleriyle, Alman evlât edinme hukuku için yeni ve önemli kurallar getirilmiştir (99).

c) Üçüncü olarak, 21 yaşını tamamlayana kadar evlilik içi bir çocuğun evlât edinilmesinde, ana - babasının ve evlilik dışı bir çocuğun evlât edinilmesinde de sadece anasının rızasını arayan § 1747 hükmüne, 2. ve 3. fıkralar ilâve edilmiştir. Bu yeni hükümlere göre, ana - babanın (veya evlilik dışı çocukların evlât edinilmesinde sadece ananın) rızası, ilk defa çocuk en az üç aylık olunca verilebilir (§ 1747/Abs. 2).

FamRaendG.'le getirilen üçüncü fıkra ise (§ 1747/Abs. 3) çocuğun yararına olmak üzere önemli bir yenilik getirmiştir (100). Bu hükme göre, ana babadan birinin çocuğa karşı olan mükellefiyetlerini sürekli olarak, ağır şekilde ihlâl etmesi; kendi kusur ve davranışlarıyla velâyet hakkını kaybetmesi; kötü niyetle rıza göstermekten kaçınması ve bu sebeple, evlât edinmenin yapılamaması yüzünden çocuğun önemli derecede zarara uğraması gibi durumlarda, çocuğun yapacağı bir talep üzerine bu rızayı vesayet mahkemesi vermeye mezdur. Modern mevzuatlardan mülhem bulunan bu çözümün, Alman aile hukukunu komşu ülkelerin yeni aile hukuklarına son derece yakınlaştırdığı görülmektedir (101).

d) Birlikte evlât edinmeye ilişkin § 1749/Abs. 2'nin ve evlât edinme sözleşmesinin çocuk tarafından kurulmasına ve şekline ilişkin (§§ 1751 ve 1750) hükümlerinin yeniden kaleme alınması bir yenilik değildir. Buna karşı FamRAendG.'le kanuna eklenen § 1751 a hükmü ise Alman hukuku için önemli bir yenilik teşkil etmektedir. Zira rıza beyanlarında (§§ 1746, 1747) temsil yasağı koyan Alman evlât edinme hukuku (§ 1748/Abs. 2) (102), bu hükümle sözleşmenin kuruluşunda bu yasağı kaldırmış ve temsile müsaade etmiştir (103).

e) Evlât edinmenin aslî şartları yönünden ayrıca FamRAendG. ile, sözleşmenin tasdikine ve tasdikle ilgili meselelere ilişkin §§ 1754 ve 1756/Abs. 1 hükümleri yeniden kaleme alınmış ve § 1755 hükmü de, diğer hükümlerle ahengi sağlayacak şekilde değiştirilmiştir.

(99) Bak. yukarda II A 1 a, b ve II A 2 a.

(100) Bak. yukarda II A 2 b.

(101) **Heinisch**, s. 49 vd.

(102) Bak. yukarda II A 1 c ve II A 2 b.

(103) Bak. yukarda II B 1 c.

2) *Evlât edinmenin hükümleri bakımından yapılan yenilikler :*

Bu hususta, FamRAendG.'le önemli bir değişiklik yapılmamıştır. Yeni düzende dahi, evlât edinmenin hükümleri BGB'nin önceki metninden farklı değildir. Bununla beraber, FamRAendG.'in, BGB'ye eklediği § 1766/Abs. 1, Satz. 2 hükmü, Alman doktrin ve uygulamasındaki çekişmeli bir meseleyi çözümlemiş ve evlilik dışı çocuğun durumunu iyileştirmek bakımından da ileri bir adım atmıştır. Bu yeni kural uyarınca, evlilik dışı bir çocuğun evlât edinilmesinde bakım mükellefiyeti (Unterhaltspflicht), onun hakiki babasından önce, evlât edinene ait bulunmaktadır (104). Bu çözümlün, Alman hukuku için bir yenilik olduğu söylenebilir.

3) *Evlât edinmenin hükümsüzlüğü ve sona ermesi bakımından yapılan yenilikler :*

a) Burada ilk olarak, münasebetin sözleşmeyle sona erdirilmesinde, evlât edinme sözleşmesine ilişkin hükümlerden hangilerinin uygulanacağını düzenleyen § 1770 hükmü yeni baştan kaleme alınmıştır. Bu noktada, tabiatıyla bir yenilik söz konusu olmamaktadır.

b) Buna karşı, FamRAendG.'le, BGB'ye eklenen §§ 1770 a, 1770 b ve 1770 c hükümleri ise, Alman hukuku bakımından çok yeni çözümler getirmişlerdir. Modern doktrini yansıtan ve yeni mevzuatlardan (105) mülhem bulunan bu kurallar, evlât edinme münasebetinin görevi dolayısıyla veya bir talep üzerine mahkeme hükmü ile kaldırılması imkânını vermektedir (106).

c) Evlât edinme münasebetinin, evlenme ile (kanun uyarınca) sona ermesine ilişkin § 1771 hükmü de FamRAendG.'le yeniden kaleme alınmışsa da, burada bir yenilik söz konusu değildir. Bunun gibi, münasebetin sona ermesi halinde, evlâtlığın, artık evlât edinenin soyadını kullanamayacağından bahseden § 1772/Satz. 2 hükmü de, bir yenilik söz konusu olmaksızın, yeni baştan yazılmıştır.

Buraya kadar yaptığımız açıklamalardan şu sonuca ulaşmak mümkündür: FamRAendG.'le Alman evlât edinme hukukuna getirilen yenilikler, Alman hukukunun çözümlerini bir çok nokta-

(104) Bak. yukarda III 2 b, bb.

(105) **Heinisch**, s. 20 vd., 24 vd.

(106) Bak. yukarda IV 3 a, b, c.

larda, diğer Avrupa ülkelerindeki modern mevzuatlara yaklaştırmakta ve bir çok noktalarda da bitişirmektedir. Sistemler arasındaki bazı ayrılıklara ve ayrıntılardaki değişik çözümlere rağmen, bugünkü görünümü ile yeni Alman evlât edinme hukukunun, Avrupa aile hukuklarının birleştirilmesi bakımından büyük meseleleri olmadığı söylenebilir (107).

(107) Bu konudaki düşünceler için bak. Neuhaus, Europaeisches Familienrecht? (Vom Deutschen zum Europaeischen Recht, Band II, s. 418 vd.)

B i b l i y o g r a f y a

- Achilles - Greiff*, BGB, unter Einarbeitung des Gleichberechtigungsgesetzes v. 18/6/1956 mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen, 21. Auflage, Berlin, 1958 (Evlât edinmeye ilişkin paragraflar Beitzke tarafından işlenmiştir)
- Ancel, Marc*, L'adoption dans les législations modernes, 2. édition, Paris, 1958
- Ataay, Aytekin*, Medenî Hukukta Evlât Edinme, İstanbul, 1957
- Beitzke*, MDR, 1950, 40 vd. (LG. Münster, 1. Zivilkammer'in 31/3/1949 tarihli kararına not)
- Berki, Şakir*, Alman, İsviçre ve Türk Medenî Kanunlarında Evlât Edinme, Ankara, 1962
- BGB - RGRK*, Kommentar herausgegeben von Reichsgerichtsräten und Bundesrichtern, IV. Band, 3. Teil, Lieferung 1: Ehegesetz §§ 1 - 40, 10. und 11. Auflage, Berlin, 1962 (Bu kısım Kurt Wüstenberg tarafından işlenmiştir)
- Boschan, Siegfried*, Europaeisches Familienrecht, 3. Auflage, Berlin und Frankfurt a. M., 1963
- Egger*, Kommentar zum Schweizerischen ZGB, Das Familienrecht, 2. Abteilung: Die Verwandtschaft, Art. 252 - 359, 2. Auflage, Zürich, 1943
- Frank*, The General Principles of English Law, London, 1961 (Evlât edinme konusu için s. 56 vd.)
- Glaessing, Hellmut*, Voraussetzungen der Adoption, Frankfurt a. M. und Berlin, 1957
- Hegnauer, Cyril*, Berner Kommentar, Band II: Familienrecht, 2. Abteilung: Die Verwandtschaft, 1. Lieferung: Art. 252 - 269 ZGB, Bern, 1960
- Heinisch, Manfred*, Beendigung und Nichtigkeit der Adoption, Frankfurt a. M. und Berlin, 1960
- Krüger/Breetzke/Nowack*, Gleichberechtigungsgesetz, Kommentar, München und Berlin, 1958

- Lehmann*, Deutsches Familienrecht, 3. Auflage, Berlin 1960
- Marcus, Franz*, Das neue daenische Adoptionsgesetz, *RabelsZ*, 22 (1957), 512 - 524
- Marcus, Franz*, Die Einführung der «starken Adoption» in Daenemark, *JZ* 1957, 113 - 116
- Massfeller*, Das gesamte Familienrecht, Band. 1: Das innerstaatliche Recht der Bundesrepublik Deutschland, Frankfurt a. M. und Berlin, 1962
- Meyer - Wiesner, Lore*, Begründung, Voraussetzungen und Wirkungen der Adoption in Deutschland, England, Frankreich und Österreich, Bonn, 1963
- Neuhaus, P. Heinrich*, Europaeisches Familienrecht? (Vom Deutschen zum Europaeischen Recht, Band II, s. 418 vd.), Tübingen, 1963
- Palandt/Lauterbach*, Bürgerliches Gesetzbuch, 23. Auflage, München und Berlin, 1964
- Planiol/Ripert/Rouast*, Traité pratique du droit civil français, tome II, 2. édition, Paris, 1952
- Riedel, Hermann*, Jugendwohlfahrtgesetz, 2. Auflage, Berlin, 1955
- Schnitzerling, Manfred*, Die Adoption. Ein Grundriss über die Annahme an Kindes Statt aus juristischer und fürsorgerischer Sicht, Berlin, 1960
- Schnitzerling, Manfred*, Erbrechtliche Fragen bei der Adoption, *MDR*, 1960, 894 vd.
- Soergel/Siebert*, Bürgerliches Gesetzbuch, IV. Band: Familienrecht, §§ 1297 - 1921 ve Ehegesetz, Stuttgart, 1963 (§§ 1589-1600 ve §§ 1705-1772 Ursula Lade tarafından işlenmiştir)
- Tekinay, S. Sulhi*, Türk Aile Hukuku, İstanbul, 1966
- Velidedeoğlu, H. Veldet*, Türk Medenî Hukuku, Cilt: II, Aile Hukuku, Cüz 2, 4. Bası, İstanbul, 1960
- Waechtler*, Zur Verordnung über die Annahme an Kindes Statt, *NJ*, 1957, 17 vd.

K a n u n l a r

- EheG* — Ehegesetz (20/2/1946 tarihli Alman Evlenme Kanunu)
- Erleichterungsgesetz* — Gesetz zur Erleichterung der Annahme an Kindes Statt (8/8/1950 tarihli Evlât Edinmenin Kolaylaştırılması hakkında Alman Kanunu)

- FGG* — Gesetz über die Angelenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (17/5/1898 tarihli Çekişmesiz Kazaya Tabi Meseleler hakkında Alman Kanunu)
- FamRAendG* — Gesetz zur Vereinheitlichung und Aenderung familienrechtlicher Vorschriften = Familienrechtsaenderungsgesetz (11/8/1961 tarihli Aile Hukukuna ilişkin hükümlerin değiştirilmesi ve birleştirilmesi hakkında Alman Kanunu)
- Gleichberechtigungsgesetz* — Gesetz über die Gleichberechtigung von Mann und Frau auf dem Gebiete des bürgerlichen Rechts (Medenî hukuk alanında erkekle kadının eşit hak ve mükellefiyetlere sahip olması hakkında 18/6/1957 tarihli Alman Kanunu)
- JWG* — Gesetz für Jugendwohlfahrt (11/8/1961 tarihli Çocukların Korunması hakkında Alman Kanunu)
- Misbrauchgesetz* — Gesetz gegen Misbraeuche bei der Eheschließung und der Annahme an Kindes Statt (23/11/1933 tarihli Evlenmenin ve Evlât edinmenin Kötüye Kullanılması hakkında Alman Kanunu)

Kısaltmalar

<i>ABGB</i>	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (Avusturya Medenî Kanunu)
<i>Abs.</i>	fıkra
<i>Anm.</i>	Anmerkung (Düşünce)
<i>Bak.</i>	bakınız
<i>Bem.</i>	Bemerkung (Düşünce)
<i>BGB</i>	Bürgerliches Gesetzbuch (Alman Medenî Kanunu)
<i>c.</i>	cümle
<i>Ccfr.</i>	Code civil (Fransız Medenî Kanunu)
<i>MDR.</i>	Monatschrift für deutsches Recht
<i>MK</i>	Türk Medenî Kanunu
<i>N.</i>	Randnote
<i>NJ</i>	Neue Justiz
<i>Nr.</i>	Numara
<i>RabelsZ</i>	Rabels Zeitschrift für auslaendisches und internationales Privatrecht
<i>s.</i>	sayfa
<i>Satz.</i>	cümle
<i>ZGB</i>	Zivilgesetzbuch (İsviçre Medenî Kanunu)